

Dalyvavimas viešoje diskusijoje

Siekdamas Lietuvoje įdiegti praktiškesnę ir efektyvesnę grynųjų pinigų pasiūlos sistemą, dar vadinamą grynųjų pinigų ciklu, taip pat optimizuoti grynųjų pinigų tvarkymo procesus, Lietuvos bankas išnagrinėjo Europos Sąjungos ir kitų šalių patirtį bei teisinę aplinką, parengė pasiūlymus, kaip organizuoti šalies grynųjų pinigų pasiūlos sistemą, ir kviečia diskutuoti dėl šiame dokumente pateiktos medžiagos. Dokumente pateikiami svarstymai yra konceptualaus pobūdžio, jais siekiama rasti geriausią sprendimą. Konkretūs įgyvendinamieji pasiūlymai būtų rengiami vėliau, atsižvelgiant į gautas pastabas, komentarus ir pareikštas nuomones.

Klausimai viešai diskusijai pateikiami kiekvienoje dokumento dalyje ir viso dokumento pabaigoje. Komentarai, pasiūlymai ir pastabos būtų naudingiausi, jeigu būtų:

- **tiksliai ir argumentuotai** atsakoma į klausimus,
- pateikiami **argumentai**,
- pristatomos kitos galimos **grynųjų pinigų pasiūlos sistemos alternatyvos**.

Komentarus ir pasiūlymus prašome siųsti el. paštu gpt@lb.lt iki 2015 m. kovo 1 d.

Turinys

Dalyvavimas viešojoje diskusijoje	2
Teikiamų siūlymų kontekstas ir pagrindimas	4
Grynųjų pinigų pasiūlos sistema	5
1. Esama grynųjų pinigų pasiūlos sistema ir jos dalyviai	5
2. Grynųjų pinigų tvarkytojai ir jų teisinis reguliavimas	5
3. Grynųjų pinigų ciklo modeliai	8
4. Siūlymai dėl grynųjų pinigų pasiūlos sistemos Lietuvoje pertvarkos	11
Klausimai viešai diskusijai	13
Terminai	14

Teikiamų siūlymų kontekstas ir pagrindimas

Eurosistema stebi euro zonos grynųjų pinigų pasiūlos sistemas ir nuolat stengiasi didinti jų saugumą, atsparumą bei efektyvumą. Grynųjų pinigų pasiūlos sistema kiekvienoje šalyje yra skirtinga ir priklauso nuo tos šalies centrinio banko struktūros bei jo padalinių tinklo, bankų ir jų padalinių tinklų, pinigų pervežimo įmonių infrastruktūros, teisinės aplinkos ir kitų veiksnių. Dėl šių priežasčių euro zonoje sudėtinga sukurti visoms šalims vienodą grynųjų pinigų pasiūlos sistemą. Vis dėlto Eurosistema siekia didesnio grynųjų pinigų paslaugų, kurias teikia euro zonos centriniai bankai, suderinamumo. Nuo 2015 m. Lietuvos bankas kaip visavertis narys prisideda prie šio Eurosistemos tikslo įgyvendinimo.

Nuo 2015 m. pasikeitė teisinė aplinka. Lietuvos banko valdyba apibrėžė grupę įmonių¹, kurios, kaip ir Lietuvos bankas, gali teikti grynųjų pinigų tvarkymo paslaugas, t. y. tikrinti grynųjų eurų autentiškumą bei tinkamumą apyvartai ir juos pakartotinai išleisti į apyvartą.

Lietuvos bankas siekia praktiškesnės ir efektyvesnės grynųjų pinigų pasiūlos sistemos ir mažesnių grynųjų pinigų tvarkymo išlaidų. Atsižvelgdama į Lietuvos banko vykdomą misiją, viziją ir vadovaudamasi institucinėmis vertybėmis, Lietuvos banko valdyba nustatė šalies centrinio banko 2014–2016 m. strateginius siekius. Vienas iš jų – padidinti grynųjų pinigų pasiūlos sistemos efektyvumą. Lietuvos bankas siekia optimizuoti grynųjų pinigų tvarkymo šalyje procesus, sumažinti tvarkymo išlaidas, paskatinti privačius grynųjų pinigų tvarkytojus labiau įsitraukti į grynųjų pinigų tvarkymo procesą ir gerinti teikiamų paslaugų kokybę.

Lietuvos bankas inicijuoja diskusiją ir kviečia apsvarstyti čia siūlomas arba pasiūlyti kitas priemones, kurios padėtų surasti optimalų sprendimą, leidžiantį suderinti Lietuvos banko ir kitų grynųjų pinigų pasiūlos sistemos dalyvių – bankų, pinigų pervežimo įmonių – interesus teikiant grynųjų pinigų pasiūlą ir padėtų Lietuvoje sukurti tinkamiausią grynųjų pinigų ciklo modelį.

¹ 2014 m. rugsėjo 16 d. Lietuvos banko valdybos nutarimas Nr. 03-162 „Dėl eurų banknotų ir monetų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimo ir jų pakartotinio išleidimo į apyvartą tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Teisės aktų registras, 2014-09-22, Nr. 2014-12683).

Grynųjų pinigų pasiūlos sistema

1. ESAMA GRŪNŪJŪ PINIGŪ PASIŪLOS SISTEMA IR JOS DALYVIAI

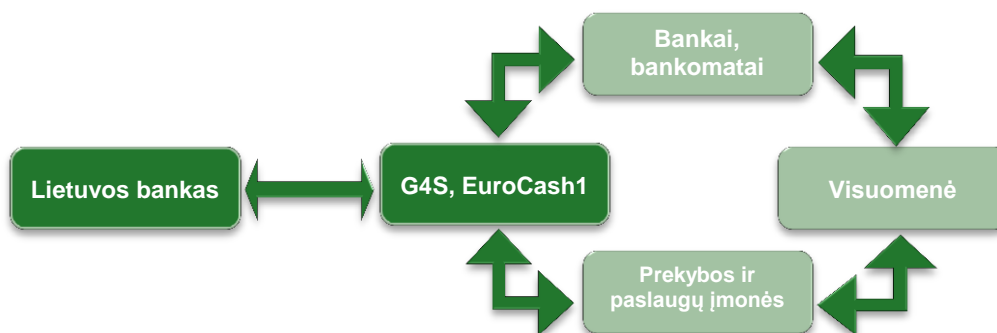
Pinigų emisijos teisę turi tik Lietuvos bankas. Būdamas sudedamoji Eurosistemos dalis, Lietuvos bankas atsako už grynųjų eurų išleidimą į apyvartą Lietuvoje. Lietuvos bankas rūpinasi ir tuo, kad šalyje cirkuliuotų tikri ir geros kokybės gryniesi eurai. Tuo tikslu jis išima iš apyvartos susidėvėjusius ir sugadintus pinigus.

Grynųjų pinigų pakartotinis išleidimas į apyvartą – ne mažiau svarbi Lietuvos banko funkcija aprūpinant rinką grynaisiais pinigais. Prieš pakartotinai išleidžiant eurus į apyvartą Lietuvos banke atliekamos jų tvarkymo paslaugos – rūšiavimas, autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimas.

Lietuvos bankas teikia didmenines grynųjų pinigų pasiūlos paslaugas, o bankai ir kiti mokėjimo paslaugų teikėjai – mažmenines. Tai reiškia, kad Lietuvos bankas naujais arba pakartotinai į apyvartą išleidžiamais eurai aprūpina tik savo klientus – bankus. Tai jis atlieka per turimus grynųjų pinigų tvarkymo skyrius Vilniuje ir Kaune. Prieš kelerius metus Lietuvos bankas turimų skyrių tinklą sumažino – uždarė Klaipėdos skyrių, taip skatindamas privatų sektorių aktyviau įsitraukti į grynųjų pinigų pasiūlos rinką. Lietuvos bankas neteikia grynųjų pinigų tvarkymo paslaugų privatiems klientams, išskyrus kelias Lietuvos banko kasose teikiamas paslaugas neprofesionaliems rinkos dalyviams (išimtų iš apyvartos, susidėvėjusių ar sugadintų eurų keitimas, eurų priėmimas tikrumo ir mokumo ekspertizei bei nesurūšiuotų monetų priėmimas naudojant monetų skaičiavimo aparatus). Mažmenines grynųjų pinigų pasiūlos paslaugas teikiantys bankai ir kiti mokėjimo paslaugų teikėjai per savo padalinius ir bankomatų tinklą grynaisiais pinigais aprūpina visuomenę ir verslo klientus.

Šalies grynųjų pinigų pasiūlos sistemoje svarbus vaidmuo tenka pinigų pervežimo įmonėms. Bankai paprastai paveda šioms įmonėms transportuoti grynuosius eurus iš Lietuvos banko, juos saugoti, papildyti bankų turimus bankomatus bei paskirstyti grynuosius pinigus bankų klientams. Pinigų pervežimo įmonės teikia ir inkasavimo paslaugas mažmeninėms prekybos ir paslaugų teikimo įmonėms bei kitiems subjektams, taip surenka grynuosius pinigus ir pristato juos atgal į bankus. Neretai šios įmonės bankams teikia ir grynųjų pinigų tvarkymo paslaugas – jų rūšiavimo, autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimo.

1 pav. Esama grynųjų pinigų pasiūlos sistema

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Klausimai

K1

Ar esama grynųjų pinigų pasiūlos sistema visiškai atitinka rinkos poreikius? Jeigu ne, kuriuos procesus siūlytumėte keisti? Kurių grynųjų pinigų pasiūlos sistemos dalyvių vaidmuo galėtų būti efektyvesnis?

2. GRŪNŪJŪ PINIGŪ TVARKYTOJAI IR JŪ TEISINIS REGULIAVIMAS

Kiekvienas grynųjų pinigų tvarkytojas prieš pakartotinai išleidžiamas į apyvartą eurų banknotus ir monetas privalo patikrinti jų autentiškumą ir tinkamumą apyvartai. Grynųjų pinigų tvarkytojais laikomos kredito įstaigos ir kiti mokėjimo paslaugų teikėjai tiek, kiek tai susiję su mokėjimo paslaugų teikimu, taip pat kitos įstaigos, dalyvaujančios tvarkant eurų banknotus bei monetas ir pakartotinai juos išleidžiant į apyvartą, įskaitant šiuos subjektus:

- įstaigas, kurių veiklą sudaro įvairių valiutų banknotų ir monetų keitimas, pavyzdžiui, valiutos keityklas;
- pinigų pervežimo įmones;

- kitus ūkio subjektus, pavyzdžiui, prekybos ir paslaugų teikimo įmones ir lošimo namus tiek, kiek tai susiję su jų papildoma funkcija dalyvauti tvarkant banknotus ir juos pakartotinai išleidžiant į apyvartą per grynųjų pinigų išdavimo automatų (pvz., per grynuosius pinigus išduodantį bankomatą (angl. *automated teller machine*, ATM) ar savitarnos automatą (angl. *self-checkout terminal*, SCoT)².

Euro zonoje grynųjų pinigų tvarkymo veikla yra reglamentuojama Europos Sąjungos ir Europos Centrinio Banko teisės aktais. Tai Reglamentas (EB) Nr. 1338/2001³, Reglamentas (ES) Nr. 1210/2010⁴ ir Sprendimas ECB/2010/14⁵. Šie Europos Sąjungos ir Europos Centrinio Banko teisės aktai Lietuvoje įgyvendinti Lietuvos banko valdybos nutarimu patvirtinus Eurų banknotų ir monetų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimo ir jų pakartotinio išleidimo į apyvartą tvarkos aprašą (toliau – Lietuvos banko tvarkos aprašas)⁶. Jame, be kitą ko, nustatyti eurų banknotų ir monetų tikrinimo ir jų pakartotinio išleidimo į apyvartą reikalavimai, taip pat Lietuvos banko vykdomos grynųjų pinigų tvarkytojų veiklos stebėsenos tvarka.

Europos Sąjungos teisės aktuose pabrėžiama veiksmingų, proporcingų ir atgrasančių sankcijų už eurų banknotų ir monetų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimo ir jų pakartotinio išleidimo į apyvartą teisės aktų pažeidimus svarba. Lietuvos teisės aktuose yra nustatytos administracinės sankcijos (baudos) už įtariamą, kad yra padirbti, eurų banknotų ir monetų neišėmimą iš apyvartos ir už nesiėmimą priemonių, skirtų užtikrinti padirbtų eurų banknotų ir monetų aptikimą⁷. Šios sankcijos (baudos) taikomos asmeniškai grynųjų pinigų tvarkytojų įgaliotiems darbuotojams ir vadovams. Be to, Lietuvos banko tvarkos apraše nustatyta, kad Lietuvos bankas, nustatęs, kad grynųjų pinigų tvarkytojas nesilaiko teisės aktų reikalavimų, turi teisę uždrausti jam pakartotinai išleisti į apyvartą tam tikrų serijų ir nominalų eurų banknotus ar eurų monetų nominalus, kol bus pašalinti teisės aktų pažeidimai. Svarstyтина, ar Lietuvos teisėje nustatytos poveikio priemonės yra pakankamos ir kiek ši teisė atitinka Reglamentą (EB) Nr. 1338/2001, Reglamentą (ES) Nr. 1210/2010 ir Sprendimą ECB/2010/14, kiek tai susiję su įvairove poveikio priemonių, kurios gali būti taikomos už pareigos atlikti eurų banknotų ir monetų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimą prieš jų pakartotinį išleidimą į apyvartą, nevykdymą.

Grynųjų pinigų tvarkytojams ne bankams, būtent pinigų pervežimo įmonėms, profesionaliam banknotų ir monetų fiziniam transportavimui, įskaitant surinkimą, tvarkymą ir pristatymą, nereikalinga mokėjimo įstaigos licencija. Mokėjimo paslaugas reglamentuoja Mokėjimo paslaugų direktyva 2007/64/EB⁸. Lietuvos teisėje šią direktyvą įgyvendina Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymas⁹. Europos Komisija yra pateikusi pasiūlymą dėl naujos mokėjimo paslaugas reglamentuojančios direktyvos – Mokėjimo paslaugų direktyvos II. Tiek naujosios direktyvos projekte, tiek šiuo metu galiojančioje Mokėjimo paslaugų direktyvoje nustatyta, kad direktyva netaikoma profesionaliam banknotų ir monetų fiziniam transportavimui, įskaitant surinkimą, tvarkymą ir pristatymą. Taip pinigų pervežimo įmonių veikla tiek, kiek tai susiję su šiais aspektais, patenka į direktyvos netaikymo sritį. Kitaip tariant, šiai veiklai nereikalinga mokėjimo paslaugų teikėjo (pvz., mokėjimo įstaigos) licencija.

Kai kuriose euro zonos šalyse pinigų pervežimo įmonių atliekama grynųjų pinigų tvarkymo veikla įgauna mokėjimo paslaugų požymių. Pinigų pervežimo įmonės steigia grynųjų pinigų tvarkymo centrus ir atlieka grynųjų pinigų rūšiavimo, autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimo bei pakartotinio grynųjų pinigų išleidimo į apyvartą funkciją. Tačiau jos neturi mokėjimo paslaugų teikėjo licencijos, todėl yra priklausomos nuo bankų – tvarko ir saugo jų grynuosius pinigus tik kaip bankų įgaliotos įmonės. Bankai, savo ruožtu, patiria riziką, nes yra priversti grynųjų pinigų atsargas savo vardu per naktį laikyti pinigų pervežimo įmonių grynųjų pinigų tvarkymo centruose. Mokėjimo paslaugų teikėjo licencija, viena vertus, įpareigoja pinigų pervežimo įmones sukaupti licencijai gauti reikiamą nuosavo kapitalo dydį, kita vertus, suteikia galimybę rinkai pasiūlyti patrauklesnį veiklos modelį. Tokios licencijuotos įmonės turi teisę atidaryti ir tvarkyti klientų mokėjimo sąskaitas, fizinės grynųjų pinigų atsargos tampa šių įmonių turtu, o lėšos šių įmonių mokėjimų sąskaitose (negrynieji pinigai) saugomos pagal nustatytus gautų lėšų apsaugos reikalavimus¹⁰.

² 2014 m. rugsėjo 16 d. Lietuvos banko valdybos nutarimas Nr. 03-162 „Dėl eurų banknotų ir monetų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimo ir jų pakartotinio išleidimo į apyvartą tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Teisės aktų registras, 2014-09-22, Nr. 2014-12683).

³ 2001 m. birželio 28 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1338/2001, nustatantis priemones, būtinas euro apsaugai nuo padirbinėjimo (OL L 181, 2001 7 4, p. 6).

⁴ 2010 m. gruodžio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1210/2010 dėl euro monetų autentiškumo tikrinimo ir apyvartai netinkamų euro monetų tvarkymo (OL L 339, 2010 12 22, p. 1).

⁵ 2010 m. rugsėjo 16 d. Europos Centrinio Banko sprendimas ECB/2010/14 dėl eurų banknotų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimo bei pakartotinio išleidimo į apyvartą (OL L 267, 2010 10 9, p. 1).

⁶ 2014 m. rugsėjo 16 d. Lietuvos banko valdybos nutarimas Nr. 03-162 „Dėl eurų banknotų ir monetų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimo ir jų pakartotinio išleidimo į apyvartą tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Teisės aktų registras, 2014-09-22, Nr. 2014-12683).

⁷ Administracinių teisės pažeidimų kodekso 173(21) straipsnis.

⁸ 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/64/EB dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje, iš dalies keičianti direktyvas 97/7/EB, 2002/65/EB, 2005/60/EB ir 2006/48/EB ir panaikinanti Direktyvą 97/5/EB (OL 2007 L 319, p. 1).

⁹ Žin., 1999, Nr. 97-2775.

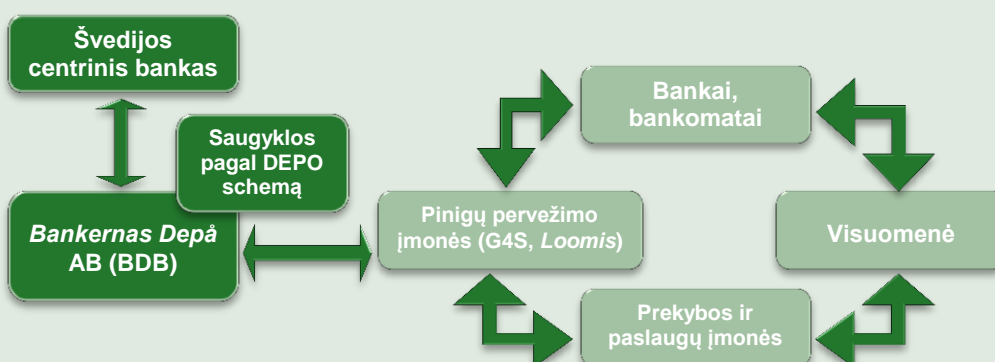
¹⁰ Žr. Mokėjimo paslaugų direktyvos 9 str.

1 intarpas. 2012 m. įvykęs Švedijos pinigų pervežimo įmonės *Panaxia* bankrotas, paskatinęs iš naujo apsvarstyti Švedijos centrinio banko vaidmenį ir grynųjų pinigų tvarkymo veiklos reglamentavimą šalyje

Švedijos centrinio banko vaidmuo grynųjų pinigų pasiūlos sistemoje iš esmės apsiriboja tik pinigų išleidimu į apyvartą ir netinkamų apyvartai pinigų naikinimu. Švedijos centrinio banko vaidmuo reikšmingai sumažėjo po 2004 m. įvykusios jo veiklos pertvarkos. Prieš tai šis bankas buvo pagrindinis grynųjų pinigų tvarkytojas šalyje.

Šalį grynaisiais pinigais aprūpina bankų valdomi privatūs grynųjų pinigų tvarkymo centrai, o jų operatoriai yra pinigų pervežimo įmonės. Pagrindinį vaidmenį grynųjų pinigų tvarkymo srityje Švedijoje atlieka didžiausia šalyje specialios paskirties įmonė *Bankernas Depå AB* (BDB), kurią 2005 m. įsteigė penki didžiausi šalyje veikiantys bankai: *Danske Bank*, *Handelsbanken*, *Nordea*, *SEB* ir *Swedbank*. Operacinę veiklą šiame centre atlieka dvi didžiausios pinigų pervežimo įmonės – *G4S* ir *Loomis*. Iki bankroto 2012 m. šią veiklą vykdė ir trečioji didžiausia pinigų pervežimo įmonė – *Panaxia*.

2 pav. Švedijos grynųjų pinigų pasiūlos sistema

Šaltinis: Svensk kontanthantering, SOU, Stockholm, 2014.

Po *Panaxia* bankroto Švedijos vyriausybė suabejojo, ar praktiškas ir efektyvus šalies grynųjų pinigų ciklo modelis yra saugus ir tinkamai reglamentuotas. Tuo tikslu šalies vyriausybė sudarė ekspertų grupę, kuriai pavedė atlikti išsamų Švedijos grynųjų pinigų pasiūlos sistemos tyrimą. Šio tyrimo tikslas buvo atlikti esamos grynųjų pinigų tvarkymo teisinės bazės peržiūrą, įvertinti viešojo sektoriaus vaidmenį, Švedijos centrinio banko grynųjų pinigų tvarkymo istorinę raidą, atlikti grynųjų pinigų pasiūlos sistemos procesų ir juose dalyvaujančių subjektų vertinimą, įvertinti kitų šalių patirtį, nustatyti grynųjų pinigų pasiūlos sistemos procesų trūkumus, pasiūlyti įstaigą, kuri būtų visiškai atsakinga už šalies grynųjų pinigų pasiūlos procesų kontrolę, ir pasiūlyti naują teisinį reguliavimą.

Tyrimas atskleidė, kad grynųjų pinigų pasiūlos sistema veikia, tačiau yra pažeidžiama. 2014 m. buvo paskelbta tyrimo ataskaita¹¹. Joje nurodyta, kad šalyje nėra institucijos, atsakingos už visos sistemos veikimą, o grynųjų pinigų operacinė veikla, kurią Švedijoje vykdo pinigų pervežimo įmonės, kasdien surinkdamos apdoroti reikšmingą šalies grynųjų pinigų bendrojo srauto dalį, nereguliuojama. Tyrimo ataskaitoje pasiūlyta visišką atsakomybę už tinkamą šalies grynųjų pinigų pasiūlos sistemos veikimą deleguoti Švedijos centriniam bankui. Tai reikštų, kad jis privalėtų imtis reikiamų veiksmų, jeigu matytų, kad jie prisidės prie sklandesnio grynųjų pinigų tvarkymo šalyje ar suvaldys kritinę situaciją, jei tokia susidarytų. Švedijos centrinis bankas vykdytų grynųjų pinigų pasiūlos sistemos plėtros šalyje stebėseną ir turėtų prievolę už šią veiklą atsiskaityti šalies parlamentui. Jis taip pat turėtų organizuoti šalies grynųjų pinigų tvarkymo tarybos sudarymą ir jos veiklą. Taip pat siūloma, kad įstaigos ar įmonės, dalyvausiančios grynųjų pinigų tvarkymo taryboje, būtų įpareigosotos teikti centriniam bankui visą informaciją, reikalingą stebėti grynųjų pinigų tvarkymo veiklą šalyje.

Švedijoje svarstoma priimti naują įstatymą, reglamentuojantį grynųjų pinigų apdorojimą. Toks įstatymas būtų taikomas profesionaliai grynųjų pinigų tvarkymo veiklai: banknotų ir monetų skaičiavimui, autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimui bei kitai susijusiai veiklai. Be kitų ko, įstatymas taip pat nustatytų prievolę turėti leidimą grynųjų pinigų tvarkymo veiklai, taip pat konkrečius reikalavimus įmonių savininkams, vadovams ir darbuotojams bei pačiai veiklai. Planuojama, kad naujas įstatymas bus parengtas ir įsigalios 2015 m. liepos 1 d.

Klausimai

K2

Ar Lietuvos teisėje tinkamai įgyvendinti grynųjų pinigų tvarkymo veiklą reglamentuojantys Europos Sąjungos ir Europos Centrinio Banko teisės aktai? Gal tam tikrus grynųjų pinigų pasiūlos sistemos proceso dalyvius ir pačią

¹¹ Žr. Svensk kontanthantering, SOU, Stockholm, 2014.

veiklą reikėtų reglamentuoti išsamiau, kiek tai neprieštarauja Europos Sąjungos ir Europos Centrinio Banko teisės nuostatomis?

K3

Ar Lietuvos teisėje nustatytos poveikio priemonės grynųjų pinigų tvarkytojams yra pakankamos ir ši teisė atitinka Reglamentą (EB) Nr. 1338/2001, Reglamentą (ES) Nr. 1210/2010 ir Sprendimą ECB/2010/14, kiek tai susiję su įvairove poveikio priemonių, kurios gali būti taikomos už pareigos atlikti eurų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimą prieš jų pakartotinį išleidimą į apyvartą nevykdymą?

K4

Ar Lietuvoje galiojančio pinigų pervežimo įmonių veiklos teisinio reguliavimo pakanka? Kokių rizikų gali kilti pinigų pervežimo įmonės bankroto atveju galiojant tokiam teisiniam reguliavimui?

K5

Ar Lietuvoje veikiančioms pinigų pervežimo įmonėms suteikiant mokėjimo paslaugų teikėjo (pvz., mokėjimo įstaigos) licencijas šalies grynųjų pinigų pasiūlos sistema pasidarytų saugesnė, skaidresnė ir efektyvesnė?

3. GRYNŲJŲ PINIGŲ CIKLO MODELIAI

Grynųjų pinigų logistika yra pagrįsta cikline sistema. Paprastai centrinis bankas, pasibaigus banknotų spausdinimo ir monetų kaldinimo procesui, tampa atsakingas už šiuos grynuosius pinigus ir juos paskirsto bankams. Pastarieji grynaisiais pinigais aprūpina šalies įmones ir visuomenę. Grynieji pinigai atgal į centrinį banką grįžta per bankus. Centrinis bankas tvarko sugrąžintus grynuosius pinigus, rūšiuodamas juos į tinkamus ir netinkamus pakartotiniam išleidimui į apyvartą. Nauji banknotai ir monetos kartu su tinkamais pakartotiniam išleidimui į apyvartą grynaisiais pinigais vėl paskirstomi bankams.

Poreikis sumažinti sąnaudas ir padidinti efektyvumą lėmė tai, kad tradicinį požiūrį ėmė keisti nauji modeliai ir jie imti plėtoti. Kai kurių šalių centriniai bankai visiškai ar iš dalies atsisakė grynųjų pinigų tvarkymo funkcijos, ją paliko bankams ir kitiems grynųjų pinigų tvarkytojams, o patys yra atsakingi tik už naujų banknotų ir monetų išleidimą į apyvartą, perteklinių grynųjų pinigų priėmimą, taip pat netinkamų apyvartai grynųjų pinigų priėmimą siekiant juos sunaikinti.

Grynųjų pinigų apyvarta Europos Sąjungos ir gretimose šalyse vyksta pagal įvairius modelius. Vienur pagrindinį vaidmenį atlieka centriniai bankai, veikia vadinamasis centralizuotas modelis. Kitur veikia necentralizuoti modeliai. Šalyse, kur grynųjų pinigų apyvarta vykdoma per bendras centrinio banko ir privačiojo sektoriaus įmones, veikia jungtinės veiklos modelis. Kitose šalyse privatusis sektorius atlieka pagrindinį vaidmenį ir, priklausomai nuo jo įsitraukimo lygio, veikiantis necentralizuotas modelis gali būti skaidomas į delegavimo ir veiklos perdavimo modelius¹².

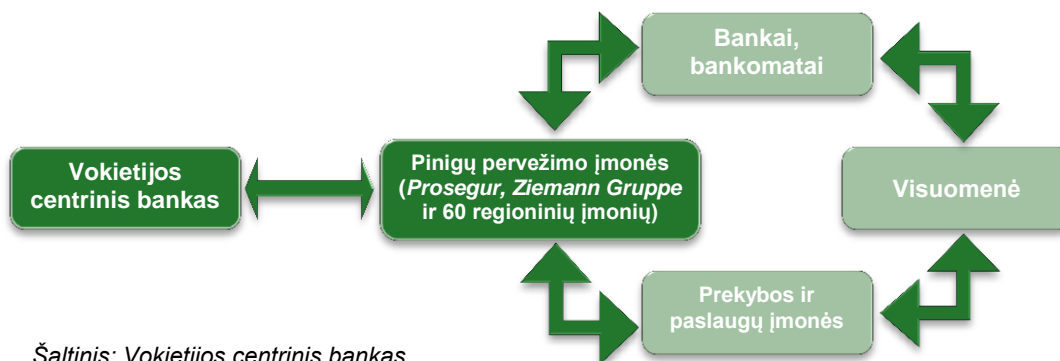
Centralizuotas modelis

Veikiant centralizuotam modeliui, centrinis bankas būna įtrauktas į visus grynųjų pinigų pasiūlos sistemos procesus ir juose atlieka pagrindinį vaidmenį. Jis šalies grynųjų pinigų cikle veikia per savo padalinių tinklą kaip pagrindinis grynųjų pinigų saugojimo, paskirstymo centras ir grynųjų pinigų tvarkytojas. Centrinio banko padaliniai paskirstyti po visą šalies teritoriją (pvz., Vokietijos centrinis bankas turi apie 40 padalinių grynųjų pinigų pasiūlai šalyje užtikrinti). Kartu su centriniu banku grynųjų pinigų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimą bei jų pakartotinį išleidimą į apyvartą gali atlikti ir privatūs grynųjų pinigų tvarkytojai (bankai, pinigų pervežimo įmonės). Pinigų pervežimo įmonės dažniausiai veikia kaip savo klientų (bankų, prekybos ir paslaugų įmonių) įgaliotos įmonės.

Veikiant centralizuotam modeliui, nėra privačių grynųjų pinigų tvarkymo centrų arba, jeigu jų yra, netaikoma grynųjų pinigų depozitinė sistema, t. y. bankams nėra kompensuojama už tai, kad jie grynuosius pinigus per naktį laiko privačių grynųjų pinigų tvarkymo centrų saugyklose (plačiau apie depozitinę sistemą žr. 2 interpa).

Centralizuotas modelis paprastai veikia tose šalyse, kuriose grynieji pinigai yra plačiai naudojama mokėjimo priemonė ir (arba) centriniai bankai nevengia prisiimti komercinio pobūdžio veiklos. Šiuos modelius turi didžiosios Europos Sąjungos valstybės: Vokietija, Prancūzija, Italija. Šie modeliai taip pat veikia Latvijoje, Lenkijoje, Rumunijoje, Slovakijoje.

¹² Žr.: Svensk kontanthantering, SOU, Stockholm, 2014; Improving the Efficiency of the Handling of Cash - Cash Cycle Models, EPC, 2013.

Šaltinis: Vokietijos centrinis bankas.

Centralizuoto modelio privalumas yra tas, kad, centriniam bankui atliekant dominuojantį vaidmenį grynųjų pinigų pasiūlos sistemoje, iš esmės jis yra saugesnis nei kiti modeliai, o privačių grynųjų pinigų tvarkytojų veiklos sutrikimai nėra lemiami šalyje užtikrinant grynųjų pinigų pasiūlą. Be to, centrinis bankas yra pagrindinė institucija, atliekanti grynųjų pinigų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimą prieš juos pakartotinai išleidžiant į apyvartą. Dėl šios priežasties centralizuotas modelis užtikrina aukštą pakartotinai į apyvartą išleidžiamų grynųjų pinigų kokybę.

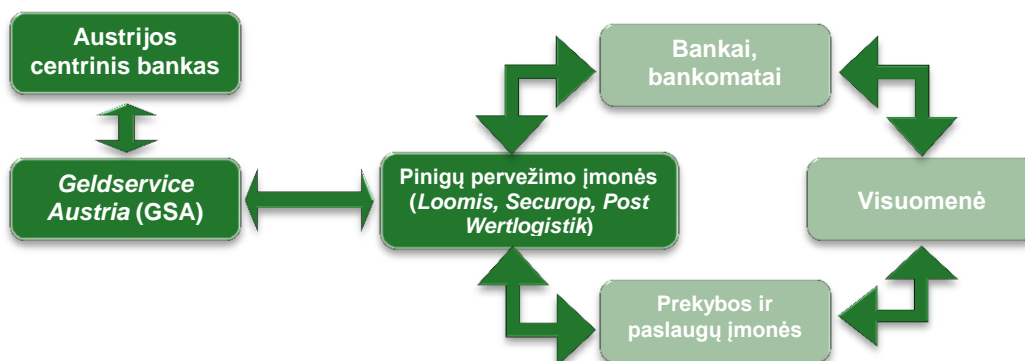
Centralizuoto modelio trūkumas – ilgas ir brangus grynųjų pinigų ciklas dėl palyginti didelio grynųjų pinigų pervežimų į centrinį banką ir iš jo srauto. Bankai ir pinigų pervežimo įmonės yra priklausomi nuo centrinio banko grynųjų pinigų tvarkymo vietų skaičiaus ir darbo valandų. Centrinis bankas vykdo komercinio pobūdžio veiklą, todėl, viena vertus, patiria didelį operacinį krūvį, kita vertus, sudaro nepalankias konkurencines sąlygas privatiems grynųjų pinigų tvarkytojams.

Viešojo ir privačiojo sektoriaus jungtinės veiklos modelis

Taikant viešojo ir privačiojo sektoriaus jungtinės veiklos modelį, pagrindinį vaidmenį grynųjų pinigų cikle atlieka centrinio banko ir privačių bankų įsteigta jungtinės veiklos įmonė (kiekvienas tokios įmonės akcininkas turi savo kapitalo dalį). Jungtinės veiklos įmonė atlieka visas grynųjų pinigų tvarkymo paslaugas. Ji yra atsakinga už aprūpinimą naujais grynaisiais pinigais, netinkamų apyvartai grynųjų pinigų naikinimą, grynųjų pinigų rūšiavimą, saugojimą ir jų paskirstymą, tačiau paprastai neturi nuosavo pinigų pervežimo transporto, todėl pinigai pervežami pagal bankų pasirašytas sutartis su pinigų pervežimo įmonėmis. Taikant šį modelį, centrinio banko tarpininkavimo nėra, o bankai dėl grynųjų pinigų kreipiasi tiesiai į jungtinės veiklos įmonę. Tokios įmonės grynųjų pinigų tvarkymo centrai dažniausiai būna įsikūrę centrinio banko ir jo padalinių patalpose, kad būtų galima paprastai ir greitai perduoti jungtinės veiklos įmonės saugomus grynuosius pinigus centriniam bankui, ir atvirkščiai. Kaip ir pagal centralizuotą modelį, pagal jungtinės veiklos modelį nėra privačių grynųjų pinigų tvarkymo centrų arba, jeigu jų yra, netaikoma grynųjų pinigų depozitinė sistema.

Jungtinės veiklos modelis veikia Austrijoje. Tokį modelį bandyta kurti ir Norvegijoje, kai 2001 m. Norvegijos centrinis bankas kartu su keliais bankais įsteigė grynųjų pinigų tvarkymo įmonę *Nokas AS*. Vėliau ši įmonė visiškai perėjo į privačiojo sektoriaus rankas, tačiau iki šiol teikia paslaugas keturiems centrinio banko pinigų tvarkymo centrams.

4 pav. Jungtinės veiklos modelis, veikiantis Austrijoje

Šaltinis: Austrijos centrinis bankas ir Geldservice Austria (GSA).

Jungtinės veiklos modelio privalumas yra tas, kad centrinis bankas yra svarbus jungtinės veiklos įmonės akcininkas ir garantas, kad šios įmonės finansinė būklė nekels rūpesčių. Pinigų pervežimo įmonių veikla yra ribota, todėl šių įmonių veiklos sutrikimai nėra lemiami grynųjų pinigų pasiūlai šalyje užtikrinti. Viešojo ir privačiojo sektoriaus

specializacijos ir bendradarbiavimo partnerystė sudaro prielaidas pasiekti masto ekonomiją grynųjų pinigų tvarkymo srityje ir taip sumažinti abiejų sektorių sąnaudas. Jungtinės veiklos įmonė yra pagrindinė institucija, atliekanti grynųjų pinigų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimą prieš juos pakartotinai išleidžiant į apyvartą. Kadangi vienas iš jos akcininkų yra centrinis bankas, šis modelis užtikrina **aukštą pakartotinai į apyvartą išleidžiamų grynųjų pinigų kokybę**.

Jungtinės veiklos modelio trūkumai panašūs į centralizuoto modelio. Bankai ir pinigų pervežimo įmonės yra priklausomi nuo jungtinės veiklos įmonės grynųjų pinigų tvarkymo vietų skaičiaus ir darbo valandų. Jei jungtinės veiklos įmonės turimas grynųjų pinigų tvarkymo centrų tinklas nepakankamas arba jie yra ne centrinio banko patalpose, pinigų pervežimo srutai gali padidėti. Taikant jungtinės veiklos modelį, reikia nemažų tiek centrinio banko, tiek bankų investicinių išlaidų. Be to, jeigu tarp jungtinės veiklos įmonės akcininkų yra netinkamas kapitalo pasiskirstymo tarp centrinio banko ir (konkuruojančių) bankų balansas, įmonėje gali būti sudėtinga priimti sprendimus.

Delegavimo ir veiklos perdavimo modeliai

Delegavimo ir veiklos perdavimo modeliai yra plačiausiai paplitę necentralizuoti modeliai. Taikant abu šiuos modelius, centriniai bankai atlieka ribotą vaidmenį grynųjų pinigų cikle, o pagrindinis krūvis tenka privačiojo sektoriaus įmonėms. Pagal šiuos modelius centriniai bankai leidžia rinkos dalyviams vykdyti pinigų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimo, rūšiavimo, banknotų pakavimo, monetų ritinavimo ir kitą veiklą. Centriniai bankai neturi plataus padalinių tinklo.

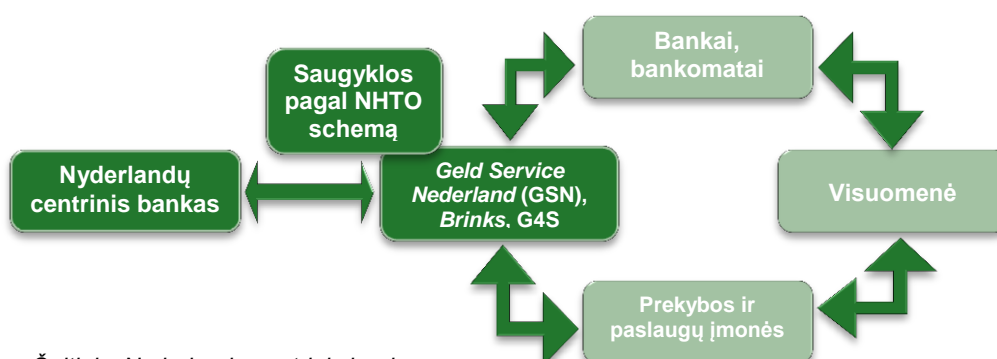
Skirtumas tarp delegavimo ir veiklos perdavimo modelių yra nedidelis. Taikant delegavimo modelį, centrinis bankas atlieka tik tam tikrų nominalų grynųjų pinigų tvarkymą arba tik netinkamų apyvartai grynųjų pinigų ir tinkamų apyvartai perteklinių pinigų priėmimą. Visą kitą operacinį vaidmenį atlieka bankai, pinigų pervežimo įmonės ar šių institucijų įsteigtos įstaigos. Paprastai veikia daugiau grynųjų pinigų tvarkytojų nei taikant veiklos perdavimo modelį.

Veiklos perdavimo modelis panašus į viešojo ir privačiojo sektoriaus jungtinės veiklos modelį, tačiau šiuo atveju pagrindinį vaidmenį grynųjų pinigų cikle atlieka ne centrinio banko ir bankų jungtinės veiklos įmonė, o viena ar kelios privataus kapitalo specialios paskirties grynųjų pinigų tvarkymo įmonės. Šios įmonės yra valdomos bankų ir (arba) pinigų pervežimo įmonių bei yra atsakingos už šalyje cirkuliuojančių grynųjų pinigų tinkamumo apyvartai tikrinimą, jų rūšiavimą ir pakartotinį išleidimą į apyvartą. Centrinis bankas paprastai atlieka tik netinkamų apyvartai grynųjų pinigų išėmimo iš apyvartos ir naujų grynųjų pinigų išleidimo funkcijas. Taikant šį modelį, net ir netinkamų apyvartai grynųjų pinigų išėmimą iš apyvartos ir jų naikinimą gali vykdyti specialios paskirties įmonės, jeigu centrinis bankas joms suteikia leidimą. Tokiu atveju centrinio banko darbuotojai gali vietoje stebėti, kaip vyksta naikinimo procesas.

Taikant abu modelius, veikia kompensavimo už grynųjų pinigų laikymą privačių grynųjų pinigų tvarkymo centrų saugyklose mechanizmai. Taikant delegavimo modelį, dažniausiai taikoma NHTO depozitinė schema (žr. 2 intarpą). Taikant veiklos perdavimo modelį, kompensaciją iš centrinio banko gauna specialios paskirties grynųjų pinigų tvarkymo įmonės ir jos gautą kompensaciją vėliau paskirsto bankams, t. y. veikia DEPO schema (žr. 2 intarpą).

Delegavimo ir veiklos perdavimo modelius renkasi šalys, labiau orientuotos į mokėjimus negrynaisiais pinigais, taip pat mažesnės valstybės ir tos valstybės, kuriose centriniai bankai neprisiima komercinio pobūdžio veiklos. Delegavimo modelius turi Airija, Jungtinė Karalystė, Nyderlandai, Slovėnija, Suomija, Vengrija. Veiklos perdavimo modeliai veikia Danijoje, Švedijoje (Švedijos modelio schemą žr. 2 pav.), Norvegijoje.

5 pav. Delegavimo modelis, veikiantis Nyderlanduose

Šaltinis: Nyderlandų centrinis bankas.

Delegavimo ir veiklos perdavimo modelių privalumas – trumpesnis, greitesnis ir pigesnis grynųjų pinigų ciklas dėl palyginti mažo grynųjų pinigų pervežimų į centrinį banką ir iš jo srauto. Efektyvesnę logistiką gali užtikrinti ir tai, kad grynųjų pinigų tvarkymo centrai gali būti išdėstyti geografiškai patogesnėse vietose. Taikant šiuos modelius, labai ribotas būna centrinio banko operacinis vaidmuo, todėl jis patiria palyginti mažas operacines išlaidas.

Delegavimo ir veiklos perdavimo modelių pagrindiniai trūkumai – galimas nepakankamas privačių grynųjų pinigų tvarkytojų veiklos teisinis reguliavimas ir iš to kylanti jų veiklos sutrikimo ar net bankroto rizika, taip pat galima

pakartotinai į apyvartą išleidžiamų grynujų pinigų prastesnė kokybė. Švedijos pavyzdys rodo, kad labai svarbu veiksmingas teisinis reguliavimas, kad būtų išvengta grynujų pinigų ciklo visumos ir jo atskirų grandžių pažeidžiamumo. Taip pat būtinas veiksmingas centrinio banko kontrolės mechanizmas, kuris užtikrintų tokius pačius aukštus grynujų pinigų kokybės reikalavimus, kokie būtų taikomi, jei pakartotinai grynuosius pinigus į apyvartą leistų centrinis bankas.

2 intarpas. Grynujų pinigų depozitinė sistema

Grynujų pinigų depozitinė sistema yra centrinio banko ir banko ar pinigų pervežimo įmonės (toliau – kliento) sutartinis susitarimas, pagal kurį klientas nustatytais sąlygomis turi teisę laikyti apibrėžtą grynujų pinigų sumą ne centrinio banko patalpose nepatirdamas negautų palūkanų nuostolio. Šią sistemą sudaro dvi schemas:

- **Saugyklų depozitinė schema** (angl. *depot scheme*), arba **DEPO schema**. Taikant šią schemą, centrinis bankas kompensuoja palūkanų nuostolius, kuriuos klientas patiria, per naktį laikydamas grynuosius pinigus ne centriniam banke. Kliento gryniesiems pinigais, už kuriuos jis iš centrinio banko gauna kompensaciją, nepereina centrinio banko nuosavybėn. Ši schema taikoma Skandinavijos šalyse.
- **Iki pareikalavimo laikomų banknotų schema** (angl. *Notes-held-to-order scheme*), arba **NHTO schema**. Pagal šią schemą centrinis bankas klientui netaiko tiesioginės palūkanų kompensacijos. Kliento sąskaita centriniam banke kredituojama jo ne centriniam banke per naktį laikoma grynujų pinigų suma. Kreditavus sąskaitą, šie gryniesiems pinigais tampa centrinio banko pinigais, pagal panaudą laikomais pas klientą. Taip klientas gauna tokią pat naudą, kokią gautų, jeigu pinigai būtų įnešti tiesiai į centrinį banką (pvz., palūkanas už indėlių). Ši schema taikoma Jungtinėje Karalystėje, Nyderlanduose, Slovėnijoje, Vengrijoje.

Grynujų pinigų depozitinė sistema kai kuriose šalyse taikoma jau daugelį metų. Ji sumažina įnešamų į centrinį banką grynujų pinigų logistikos (transportavimo, draudimo, palydos) poreikį bei su grynujų pinigų pervežimais susijusią saugumo riziką. Kartu ji sudaro galimybę sutaupyti tiek centriniam bankui, tiek ir bankams. Ši sistema yra itin veiksminga atsvara mažėjančiam centrinių bankų padalinių tinklui. Pastaruoju metu pradėtos taikyti įvairios patrauklios palūkanų mokėjimo priemonės, pavyzdžiui, atidėto debeto ar išankstinio kreditavimo.

Klausimas

K6

Ar yra kokių nors kitokių esamų ar būsimų modelių, kurie turėtų būti analizuojami? Jeigu taip, prašom apibūdinti tokį modelį ir pagrįsti, kodėl jis turėtų būti analizuojamas.

4. SIŪLYMAI DĖL GRYNŪJŲ PINIGŲ PASIŪLOS SISTEMOS LIETUVOJE PERTVARKOS

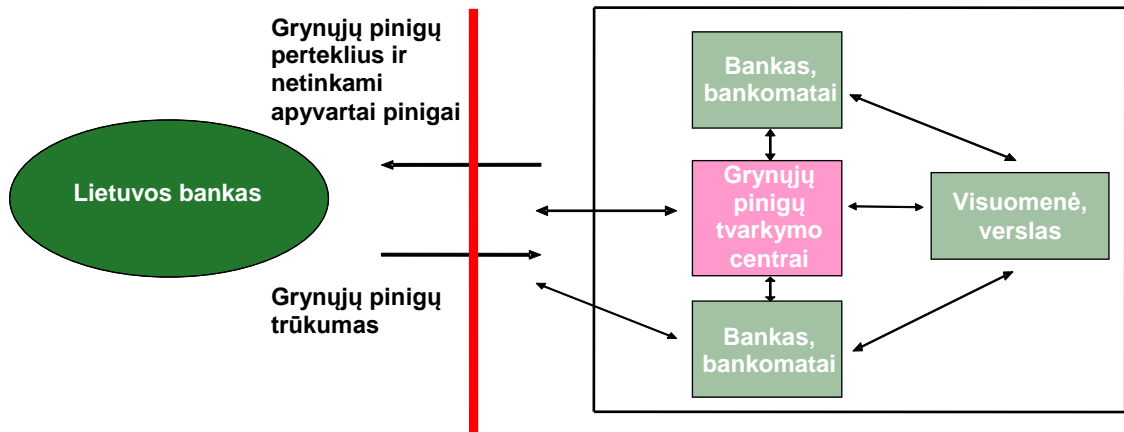
Peržiūrint šalies grynujų pinigų pasiūlos sistemą, taikytini šie jos efektyvumą skatinantys principai:

- aiškus atsakomybės pasiskirstymas tarp Lietuvos banko ir privačių grynujų pinigų tvarkytojų;
- efektyvumą skatinančios priemonės turi būti įvertintos per paslaugų kokybės ir jų kontrolės optimalaus lygio nustatymą;
- tie rinkos dalyviai, kurie yra atsakingi už apibrėžtų paslaugų teikimą, turi padengti su jų teikimu susijusias sąnaudas. Sąnaudų padengimo principas suteikia stimulą siekti optimalių sprendimų. Be to, sąnaudų matomumas ir jų paskirstymas galutiniams vartotojams suteikia stimulą pakoreguoti naudojamą paslaugą;
- netinkami apyvartai gryniesiems pinigais turi būti perduodami centriniam bankui grynujų pinigų ciklo pabaigoje (t. y. tik tada, kai yra atliktas banknotų ir monetų rūšiavimas).

Efektyvesnio grynujų pinigų pasiūlos organizavimo link Lietuvos bankas pasuko 2012 m. Tada buvo nuspręsta uždaryti Lietuvos banko Klaipėdos skyrių, optimizuojant procesus ir organizuojant veiklą dviejuose Lietuvos banko grynujų pinigų tvarkymo centruose – Vilniaus ir Kauno skyriuose.

Grynujų pinigų išleidimas rinkos paklausai užtikrinti, tinkamų apyvartai perteklinių grynujų pinigų priėmimas bei netinkamų apyvartai grynujų pinigų priėmimas ir jų naikinimas galėtų būti Lietuvos bankui priskirtina veikla (žr. 6 pav.). Kita su grynujų pinigų tvarkymu ir jų pakartotiniu išleidimu į apyvartą susijusi veikla yra komercinio pobūdžio ir galėtų būti vykdoma bankų ir pinigų pervežimo įmonių, užtikrinant konkurencinę aplinką.

6 pav. Galimas atsakomybės pasiskirstymas šalies grynujų pinigų pasiūlos sistemoje

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Įtaką šalies grynujų pinigų pasiūlos sistemai Lietuvos bankas gali daryti didmeniniams klientams (bankams) pritaikydamas įvairias jo vaidmenį grynujų pinigų srityje ribojančias priemones, pavyzdžiui:

- apribodamas grynujų pinigų įnešimo į Lietuvos banką ir išėmimo iš jo operacijų per tam tikrą laikotarpį skaičių Lietuvos banko klientams;
- pakeisdamas į Lietuvos banką įnešamų grynujų pinigų rūšiavimo reikalavimus (iš klientų priimti tik tuos grynuosius pinigus, kurie surūšiuoti į tinkamus ir netinkamus pakartotinei apyvartai ir pan.);
- nustatydamas didesnį minimalų vienu kartu įnešamą grynujų pinigų kiekį (pakeisti galiojančius standartus);
- taikydamas užmokestį už teikiamas komercinio pobūdžio paslaugas (pvz., nustatydamas neritiniuotų eurų monetų supakavimo į monetų ritinėlius įkainį).

Lietuvos bankas taip pat svarsto galimybę šalyje įdiegti grynujų pinigų depozitinę sistemą. Tokia sistema būtų viena iš priemonių, mažinančių grynujų pinigų srautus į Lietuvos banką. Be to, ji būtų paskata bankams ir pinigų pervežimo įmonėms šalies teritorijoje plėsti grynujų pinigų tvarkymo centrų tinklą.

Kad ir koks modelis būtų pasirinktas, Lietuvos bankas rūpinsis tuo, kad šalyje cirkuliuotų tikri ir geros kokybės grynjieji eurai. Tam, kad užtikrintų tokius pačius aukštus grynujų pinigų kokybės reikalavimus, kokie būtų taikomi, jei pakartotinai grynuosius pinigus į apyvartą leistų Lietuvos bankas, būtinas veiksmingas kontrolės mechanizmas. Lietuvos bankas užtikrins reikiamą kontrolės priemonių įgyvendinimą.

Pokyčiai turėtų vykti ne iš karto, kad rinkos dalyviams būtų laiko įdiegti reikiamas priemones. Lietuvos bankas, atsižvelgdamas į šios viešos konsultacijos dalyvių pastabas, komentarus ir pareikštas nuomones, parengs konkrečius grynujų pinigų pasiūlos sistemos šalyje optimizavimo įgyvendinamuosius pasiūlymus.

Klausimai

K7

Ar palaikote siūlymą peržiūrėti šalies grynujų pinigų pasiūlos sistemos modelį? Jeigu taip, kurio modelio ar kelių modelių savybes, Jūsų manymu, tikslinga pritaikyti Lietuvai, ir kodėl?

K8

Ar grynujų pinigų depozitinės sistemos įgyvendinimas Lietuvoje paskatintų privačių grynujų pinigų tvarkymo centrų steigimąsi ir sutrumpintų grynujų pinigų ciklą?

Klausimai viešai diskusijai

1. ESAMA GRYNŲJŲ PINIGŲ PASIŪLOS SISTEMA IR JOS DALYVIAI

K1

Ar esama grynųjų pinigų pasiūlos sistema visiškai atitinka rinkos poreikius? Jeigu ne, kuriuos procesus siūlytumėte keisti? Kurių grynųjų pinigų pasiūlos sistemos dalyvių vaidmuo galėtų būti efektyvesnis?

2. GRYNŲJŲ PINIGŲ TVARKYTOJAI IR JŲ TEISINIS REGULIAVIMAS

K2

Ar Lietuvos teisėje tinkamai įgyvendinti grynųjų pinigų tvarkymo veiklą reglamentuojantys Europos Sąjungos ir Europos Centrinio Banko teisės aktai? Gal kai kuriuos grynųjų pinigų pasiūlos sistemos proceso dalyvius ir pačią veiklą reikėtų reglamentuoti išsamiau, kiek tai neprieštarauja Europos Sąjungos ir Europos Centrinio Banko teisės nuostatomis?

K3

Ar Lietuvos teisėje nustatytos poveikio priemonės grynųjų pinigų tvarkytojams yra pakankamos ir ši teisė atitinka Reglamentą (EB) Nr. 1338/2001, Reglamentą (ES) Nr. 1210/2010 ir Sprendimą ECB/2010/14, kiek tai susiję su įvairove poveikio priemonių, kurios gali būti taikomos už pareigos atlikti eurų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimą prieš jų pakartotinį išleidimą į apyvartą nevykdymą?

K4

Ar Lietuvoje galiojantis pinigų pervežimo įmonių veiklos teisinis reglamentavimas pakankamas? Kokių matote rizikų pinigų pervežimo įmonės bankroto atveju pagal galiojančią Lietuvos teisinį reglamentavimą?

K5

Ar mokėjimo paslaugų teikėjo (pvz., mokėjimo įstaigos) licencijos suteikimas Lietuvoje veikiančioms pinigų pervežimo įmonėms šalies grynųjų pinigų pasiūlos sistemą padarytų saugesnę, skaidresnę ir efektyvesnę?

3. GRYNŲJŲ PINIGŲ CIKLO MODELIAI

K6

Ar yra kokių nors kitokių esamų ar būsimų modelių, kurie turėtų būti analizuojami? Jeigu taip, prašom apibūdinti tokį modelį ir pagrįsti, kodėl jis turėtų būti analizuojamas.

4. SIŪLYMAI DĖL GRYNŲJŲ PINIGŲ PASIŪLOS SISTEMOS LIETUVOJE PERTVARKOS

K7

Ar palaikote siūlymą peržiūrėti šalies grynųjų pinigų pasiūlos sistemos modelį? Jeigu taip, kurio modelio ar kelių modelių savybes, Jūsų manymų, tikslinga pritaikyti Lietuvai ir kodėl?

K8

Ar grynųjų pinigų depozitinės sistemos įgyvendinimas Lietuvoje paskatintų privačių grynųjų pinigų tvarkymo centrų steigimąsi ir sutrumpintų grynųjų pinigų ciklą?

Komentarus ir pasiūlymus prašome siųsti el. paštu gpt@lb.lt iki 2015 m. kovo 1 d.

Terminai

Grynujų pinigų pakartotinis išleidimas į apyvartą – grynujų pinigų tvarkytojo atliekamas veiksmas, kai tiesiogiai arba netiesiogiai pakartotinai į apyvartą išleidžiami banknotai ir monetos, kuriuos grynujų pinigų tvarkytojas gavo asmenims atlikus mokėjimą, padėjus indėlių į sąskaitą, arba kuriuos jis gavo iš kito grynujų pinigų tvarkytojo.

Grynujų pinigų pasiūlos sistema – visuma priemonių, apimančių (a) atspausdintų banknotų ir nukaldintų monetų išleidimą per centrinį banką, (b) jų paskirstymą didmeniniams centrinio banko klientams (kredito įstaigoms, pinigų pervežimo įmonėms), (c) kredito įstaigų skyrių ir bankomatų aprūpinimą grynaisiais pinigais, (d) verslo ir visuomenės apsirūpinimą grynaisiais pinigais, (e) grynujų pinigų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimą ir jų pakartotinį išleidimą į apyvartą, (f) netinkamų apyvartai grynujų pinigų naikinimą.

Grynujų pinigų tvarkymas – banknotų ir monetų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimas, jų rūšiojimas į apyvartai tinkamus ir netinkamus banknotus ir monetas, banknotų pakavimas, monetų ritinavimas, tinkamų banknotų ir monetų pakartotinis išleidimas į apyvartą. Banknotai ir monetos tikrinami ir rūšiuojami automatizuotai banknotų ir monetų tvarkymo aparatais, arba tai atlieka apmokytas personalas rankiniu būdu. Tik tokie banknotai ir monetos, kurių autentiškumas ir tinkamumas apyvartai tikrinamas automatizuotai banknotų ir monetų tvarkymo aparatais ir kurie suklasifikuoti kaip autentiški ir tinkami apyvartai, gali būti pakartotinai išleisti į apyvartą. Banknotai ir monetos, kurių autentiškumas ir tinkamumas apyvartai tikrinamas rankiniu būdu, gali būti pakartotinai išleisti į apyvartą tik grynujų pinigų tvarkytojo kasose.

Grynujų pinigų tvarkymo centras – vieta, kur vienas ar keli grynujų pinigų tvarkytojai atlieka savo ir (arba) savo klientų grynujų pinigų tvarkymą ir jų saugojimą.

Grynujų pinigų tvarkytojai – kredito įstaigos ir kiti mokėjimo paslaugų teikėjai tiek, kiek tai susiję su mokėjimo paslaugų teikimu, taip pat kitos įstaigos, dalyvaujančios tvarkant banknotus ir monetas ir pakartotinai juos išleidžiant į apyvartą, įskaitant (a) įstaigas, kurių veiklą sudaro įvairių valiutų banknotų ir monetų keitimas, pavyzdžiui, valiutos keityklas, (b) pinigų pervežimo įmones, (c) kitus ūkio subjektus, pavyzdžiui, prekybos ir paslaugų teikimo įmones ir lošimo namus tiek, kiek tai susiję su jų papildoma veikla dalyvauti tvarkant banknotus ir juos pakartotinai išleidžiant į apyvartą per grynujų pinigų išdavimo automatų.

Pinigų pervežimo įmonė – įmonė, vykdanči banknotų ir monetų transportavimo, saugojimo ir tvarkymo paslaugas.